

Berki Gabriella: Családtámogatás – 12 olvasólecke (2020.)

 <p>Családtámogatás</p> <p>2. lecke</p>	 <p>Oldalszám: 8 Olvasási idő: kb. 30-35 perc (+ olvasmányok)</p>	<p>„Kétség sem fér hozzá, hogy a család és az otthon az, amely által az emberi társadalom legnagyobb erényei születnek, erősödnek és táplálkoznak.”</p> <p>Sir Winston Churchill</p>
--	--	--

A családok támogatása

Tanulási útmutató

Ez a Családtámogatás kurzushoz készült, **12 olvasóleckéből álló digitális tananyag**. A Családtámogatás kurzus keretében a családokat körülvevő társadalmi és jogi környezetet vizsgáljuk különös tekintettel arra az eszközrendszerre, amely a **gyermekvállalás előmozdítását** és a **gyermeknevelés támogatását** szolgálja. Minden leckéhez kapcsolódóan egy olvasólecke-fájlból (mint ez itt!), és egy ppt-ből áll. Az olvasólecke tartalmazza a lecke törzsanyagát, míg a ppt. a kapcsolódó fogalmakat, jogszabályhelyeket, további olvasmányokat, valamint ellenőrző kérdéseket és feladatokat.

A tananyag teljes elsajátításához **mindkét anyag áttanulmányozása szükséges**, továbbá az azokban foglalt jogszabályok és olvasmányok áttekintése. Javaslom, előbb tekintse át az olvasóleckét és csak ezután olvassa át a ppt-t. Amennyiben a ppt-ben szereplő ellenőrző kérdésekre helyesen tud válaszolni, úgy **a tananyagot sikeresen elsajátította**.

Amennyiben a tananyag elsajátításával kapcsolatosan kérdése van vagy segítségre van szüksége, szívesen állok rendelkezésre a berkig@juris.u-szeged.hu e-mail címen.

Sok sikert kívánok a tanuláshoz!

A lecke tartalma és felépítése

1. Bevezetés
2. A családok védelmének és támogatásának színterei
3. A családok állami támogatásának igénye
4. A családok állami támogatásának történeti kialakulásának főbb lépései Magyarországon

1. Bevezetés

Az előző leckében a családdal, mint a társadalom alapvető elemével foglalkoztunk, vizsgálva annak történeti változásait, társadalmi szerepét, funkcióit, különböző formációit.

Ebben a leckében azt tárgyaljuk, hogy a **családok kitől és milyen formában kap(hat)nak segítséget és támogatást**. A magyar családtámogatási rendszerről egyelőre általánosságban beszélünk, megnézzük kialakulásának főbb stációit.

A magyarországi családtámogatás rendszerének jelenlegi felépítése és szabályozási háttere a következő lecke témája lesz

2. A családok védelmének és támogatásának szinterei

A gyermekvállalás és -nevelés szociális jogi szempontból úgynevezett **szociális kockázati eseménynek** minősül. Ennek oka abban rejlik, hogy egy (vagy több) gyermek felnevelése a család számára többletráfordítással jár és (átmenetileg vagy tartósan) átrendezi a szülők munkaerőpiaci helyzetét is.

Ehhez kapcsolódik a közgazdaságtanból kölcsönzött fogalom, a **reprodukciós zavar**. Reprodukciós zavar akkor áll fenn, ha az egyén időlegesen vagy tartósan önjeléből nem képes fedezni a saját maga és eltartottjai szükségleteit. Ilyen helyzet például a munkanélküliség, a betegség, az eltartó hozzátartozó (tipikusan szülő vagy házastárs) halála, amikor az egyén számára korábban rendelkezésre álló (elsősorban anyagi) eszközök mértéke csökken vagy akár ilyen eszközök nélkül marad, tehát bevétel-kiesés történik. Gyermekvállalás esetén olyan új helyzet áll elő, amelyben egyrészt **bevételekiesés** történik (az édesanya kikerül a munkaerőpiacról) és **bevétele-többlet**re van szükség (az új családtag érkezésével járó anyagi többletterhek miatt). Érdemes megvizsgálni, hogy ebben a kettős szorításban milyen forráshoz tud nyúlni egy család.

A reprodukciós zavarok kezelésének szintjei:

- első szintje az ún. **egyéni szint**, amikor az adott személy (a mi esetünkben az adott család) külső segítség bevonása nélkül, saját erőforrásiból oldja meg a problémát, pl. saját korábbi megtakarításait használják fel;
- a következő az ún. **kisközösségi vagy mikroközösségi szint**, amikor az érintett már igénybe vesz külső segítséget, de a közvetlen környezetében keresi azt, pl. a családjától kér (nem kizárólag anyagi) támogatást;
- a harmadik, legmagasabb szint az ún. **nagyközösségi, makroközösségi vagy ösztársadalmi szint**, amely tipikusan az állam belépését jelenti a probléma megoldásába jóléti intézkedések formájában.

Ezek a megoldási formák gyakran egymással **párhuzamosan, egyidejűleg** jelen vannak. Például egy gyermeket nevelő család esetén ideális esetben van előzetes megtakarításuk, támogató mikroközösség veszi körül őket család és barátok formájában és az államtól is különböző szolgáltatásokat és ellátásokat tudnak igénybe venni.

GONDOLKODNIVALÓ: Milyen megtakarítási formákat ismer, amelyek különösen (de nem kizárólag) gyermekneveléshez nyújtanak segítséget? A gyermekeknek szánt megtakarítással kapcsolatban például itt informálódhat: <https://megtakaritasgyerekeknek.hu/>.

3. A családok állami támogatásának igénye

A családok állami támogatásának bevezetése a XIX. század végétől lépcsről lépcsre kiépülő **jóléti rendszerek** markáns eleme volt és – más szociális ellátásokhoz hasonlóan – hatékony politikai eszköznek számított a mindenkori kormányzat kezében.

Az állami családtámogatás a **családpolitika** része és szoros összefüggésben áll a **népesedéspolitikával** és az adott állam demográfiai helyzetével.

A **családpolitika** „*olyan átgondolt, több elemből álló összefüggő rendszer, amelynek konszenzusos céljai: a gyermekvállalás elérése állami támogatással (termékenység növelése), a családok közötti jövedelmi egyenlőtlenségek és a szegénységi kockázat csökkentése, a családok belső stabilitásának a növelése.*” (parlament.hu)

A **népesedéspolitika** „*egy társadalom, egy állam, vagy bármilyen nagyobb emberi közösség azon törekvése, hogy a népesedési folyamatokat és struktúrákat – közvetve vagy közvetlenül – valamely célkitűzés (társadalmi, közösségi érdekek megfelelően) szerint befolyásolja, illetve megváltoztassa. Másfelől a népesedéspolitika a demográfiai, népmozgalmi folyamatok befolyásolására és szabályozására törekvő kormányzati politika, amely „fókuszában” többnyire a fertilitás, más szóval termékenység kérdése áll.*” (Gyémánt és Katona)

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK:

Családpolitika,

https://www.parlament.hu/documents/10181/73472/Infojegyzet_2014_9_csaladpolitika.pdf/00dc5263-cd83-4fe0-9905-184f7dc57b53 (utolsó belépés: 2020. 08. 05.) **FIGYELEM! A cikk bizonyos elemeiben már nem hatályos!**

Gyémánt Richárd, Katona Tamás: *Demográfia*, 11. fejezet - 11. Népesedéspolitika, https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_547_Demografia/ch11.html (utolsó belépés: 2020. 08. 05.)

A magyar demográfiai helyzet, a társadalom elöregedése, melynek egyik vezető oka az élveszületések csökkenő száma és a politikai akarat egyaránt a magyar családtámogatási rendszer kiszélesítéséhez vezetett az utóbbi években.

GONDOLKODNIVALÓ: *Mit jelent az elöregedő társadalom, mint problémahalmaz? Melyek a fő okai és következményei?*

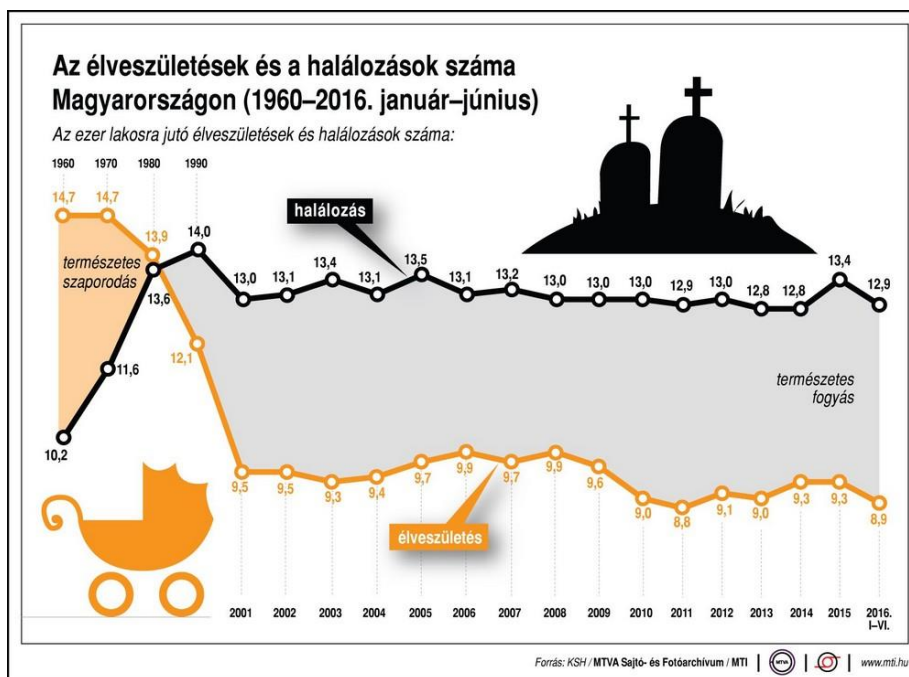
AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK: az elöregedő társadalom

Hablicsek László és Pákozdi Ildikó: Az elöregedő társadalom szociális kihívásai, http://www.esely.org/kiadvanyok/2004_3/HABLI1.pdf (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

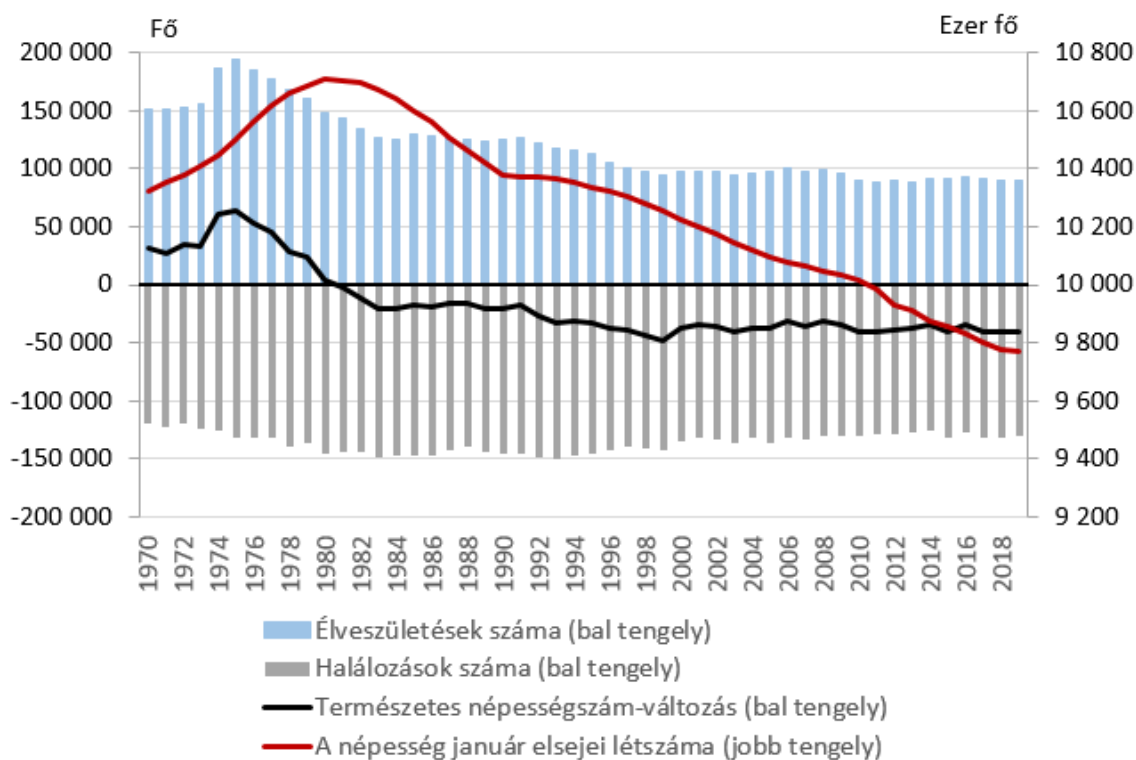
Botos Katalin: *Az elöregedő társadalom problémái*, <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/158-tarsadalmpolitika/988-az-eloregedo-tarsadalom-problemai> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

KSH Népeségtudományi Kutatóintézet: *Társadalmi öregedés*, <http://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar/35-tarsadalmi-oregedes> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

A kormányzati családpolitika a **hazai demográfiai folyamatok** tükrében válik értelmezhetővé és értékelhetővé. Magyarország helyzete illeszkedik abba a – fejlett országokra jellemző – **globális trendbe**, amelynek kapcsán a **születések száma radikálisan csökken**, míg a születéskor várható átlagéletkor nő, így a társadalom korösszetétele megváltozik. Ezt a folyamatot lehet megfigyelni az alábbi ábrákon:

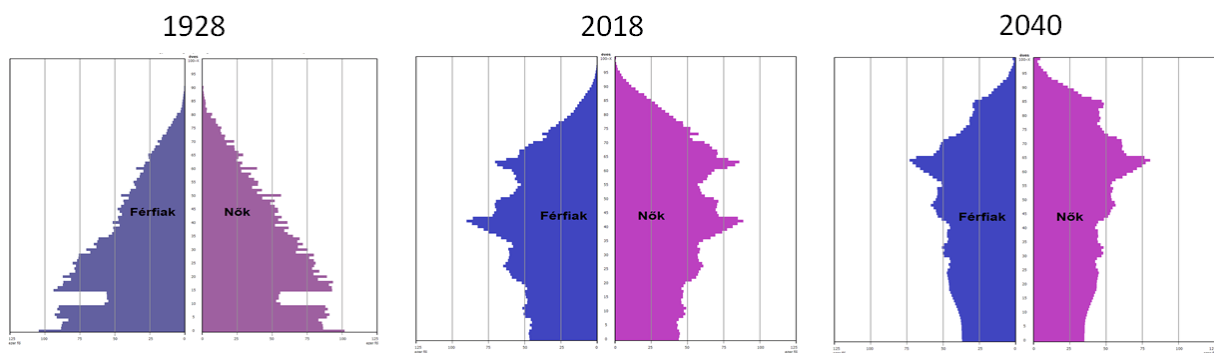

Forrás: <https://foldraizmagazin.hu/diagramok/az-elveszuletesek-es-halalozasok-szama-magyarorszagon/> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.) a KSH adatai alapján

Forrás: <https://infostart.hu/gazdasag/2020/05/23/mnb-mi-kell-a-demografiai-fordulathoz> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

Tekintse meg a **KSH interaktív korfáját**, amely 1870 és 2060 közötti időszakra vonatkozóan mutatja meg a magyar társadalom (várható) korösszetételét: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

Forrás: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

4. A családok állami támogatásának történeti kialakulásának főbb lépései Magyarországon

1. Családi pótlék bevezetése és fokozatos kiterjesztése:

Az első, közvetlenül a gyermekes családok anyagi helyzetének javítását célzó intézkedésnek az állami közalkalmazottak 1912-ben bevezetett családi pótlékát tekintik, amelyet az állami, vármegyei és államvasúti alkalmazottak családi pótlékáról és egyes egyéb intézkedésekről szóló **1912. évi XXXV. törvénycikk** vezetett be. Az iparban (kereskedelemben), valamint a bányászatban és a kohászatban alkalmazott munkások gyermeknevelési pótlékáról szóló **1938. évi XXXVI. törvénycikk** ezekre a munkavállalókra is kiterjesztette a korábban bevezetett családi pótlék hatályát. A későbbiekben ez a tendencia folytatódott és az ellátás hatókörébe egyre több családot vontak be.

2. A mai csecsemőgondozási díj elődjének (terhességi- és gyermekági segély) a bevezetése:

A pénzbeli családtámogatási ellátásokra vonatkozó jogalkotásban a következő fontos lépcsőfokot a betegségi és baleseti kötelező biztosításról szóló **1927. évi XXI. törvénycikk** jelentette, amellyel három régi-új ellátást vezetett be az édesanyák számára: a terhességi segélyt, a gyermekági segélyt, valamint a szoptatási segélyt. Régi-új ellátások ezek, mivel mindhárom ellátás már korábban is bevezetésre került, újak azonban a szabályozás eltérő tartalma miatt. Az 1950-es években az anya- és gyermekvédelem továbbfejlesztéséről szóló **1004/1953. (II. 8.) sz. MT határozat** értelmében a terhességi és gyermekági segély tizenkét héten át járt, összege pedig az anya korábbi átlagkeresetének 100%-a volt.

3. Az anyasági támogatás (kelengyepénz) megjelenése:

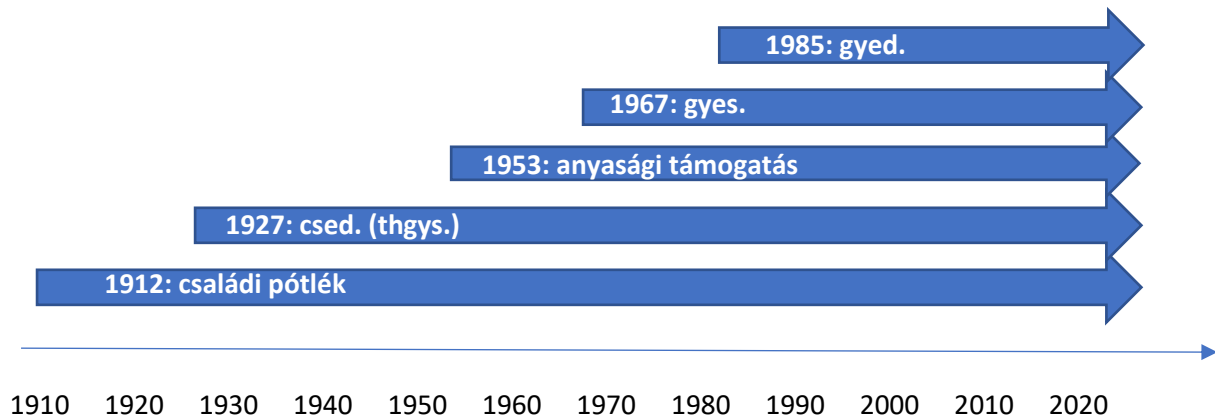
Az **1004/1953. (II. 8.) sz. MT határozat** csecsemőkelengye juttatásáról is szólt, 400 forint értékben.

4. A gyes. bevezetése:

A családok pénzbeli ellátásai között a legnagyobb fejlemény a hatvanas években a gyermekgondozási segély 1967-es bevezetése volt. A gyermekgondozási segély bevezetésére a **3/1967. (I. 29.) Korm. rendelet** megalkotásával került sor. A magyar gyes volt bevezetésékor a világ leghosszabb időtartamú, legkedvezőbb gyermekgondozási segélye.

5. A gyed. bevezetése:

A 1980-as évek közepén felmerült a gondolat, hogy a termékenység növeléséhez a közepes és magasabb iskolai végzettségűek és keresetűek gyermekvállalási feltételeit is javítani kell. Ennek eredményeképpen a családok pénzügyi támogatásának rendszere egy új elemmel bővült: a **3/1985. (I. 17.) sz. MT rendelet** bevezette a gyermekgondozási díjat, ami a szülési szabadság (terhességi-gyermekágyi segély) lejárta után a gyermek egyéves koráig járt.

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK:

Kristó Katalin: *A pénzügyi családtámogatási ellátások kialakulása és fejlődése Magyarországon a rendszerváltásig*, <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2015-2-06.pdf> (utolsó belépés: 2020. 08. 06.)

A fenti ellátások a mai családtámogatási rendszerben is jelen vannak, bár rendkívül sok változáson mentek keresztül. A kurzus későbbi leckéiben ezekkel az ellátásokkal részletesebben is megismerkedünk.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE